

SINIF ÖĞRETMENLERİNİN YANSITICI DÜŞÜNME EĞİLİMLERİ VE ÇEVRE BİLİNCİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

THE RELATIONSHIP BETWEEN REFLECTIVE THOUGHT TENDENCY AND ENVIRONMENT CONSCIOUSNESS OF THE FORM TUTORS

Ayşe Nur ŞENER

aysenursener80@gmail.com

ORCID: 0000-0002-0913-6786

Cenk YOLDAŞ

cenkyoldas@gmail.com

ORCID: 0000-0003-2519-4959

Araştırma Makalesi

Research Article

Geliş Tarihi

Received: 28.04.2020

Kabul Tarihi

Accepted: 22.06.2020

ÖZ

Bu araştırmada 2018-2019 eğitim öğretim yılında Bursa ili Nilüfer ilçesine bağlı devlet okullarında çalışmakta olan sınıf öğretmenlerinin yansıtıcı düşünme düzeyleri ile çevre bilinçleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi amaçlanmaktadır. Araştırma genel tarama modellerinden ilişkisel tarama türünde bir araştırmadır. Tarama modelleri, “geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu biçimiyle ortaya koymayı amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Bu modelde önemli olan, var olanı değiştirmeye kalkmadan gözlemleyebilmektir” (Büyüköztürk, 2014). İlişkisel tarama modelleri “iki ya da daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişim varlığını ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelleridir” (Karasar, 2008). Yapılan araştırmanın çalışma grubunu 2018-2019 eğitim öğretim yılında Bursa ili Nilüfer ilçesine bağlı devlet okullarında çalışmakta olan 350 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Çalışmadaki örneklem sayısı tabakalı örnekleme yöntemiyle belirlenmiştir. Çalışmada Erten (2000) tarafından geliştirilen “Çevre Bilinci Belirleme Ölçeği” Leung ve Kember (2003) tarafından geliştirilmiş olup Başol ve Evin Engel tarafından 2013 yılında Türkçe’ye uyarlanmış olan “Yansıtıcı Düşünme Düzeyi Belirleme Ölçeği” kullanılmıştır. Ölçekler 720 sınıf öğretmenine göre planlanmış olup, geçerlilik ve güvenilirliği etkileyeceği düşünülen ölçekler çalışmadan çıkarılmıştır. Elde edilen veriler Spss. 22 programıyla analiz edilmiş ve yorumlanmıştır. Çalışma sonucunda sınıf öğretmenlerinin yansıtıcı düşünme eğilimleri ile çevre bilinçleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yansıtıcı Düşünme, Sınıf Öğretmeni, Çevre Bilinci

ABSTRACT

In this research, it is determined the relationship between reflective thought levels and environment consciousness of the form tutors who work at the state schools in Nilüfer, Bursa during 2018-2019 educational year. This research is a relationally scan type of the general scan types. Scan types are the research approaches that are aimed to produce a situation in the past or now which is existed. “In this type, it is important to observe the exist not to chance. Relationally scan types are the research approaches that are aimed collective variation existence or levels of two or more variables” (Karasar, 2008). This research’s study group is formed by 350 form tutors who work at the state schools in Nilüfer, Bursa. The number of samples in this research is determined by stratified sampling. In this research, it is used “Environment Consciousness Determination Scale That is Improved” by Erten (2000) and In Reflective Thinking Level Determination Scale, which was developed by Leung and Kember (2003) was used. “Reflective Thought Levels Determination Scale” that is adapted to Turkish by Başol and Evin Engel was 2013. The scales were planned according to 720 classroom teachers, and the scales that thought that they would affect the reliability and validity were excluded from the study. The data’s gotten are interpreted and analyzed by the program of Spss 22.

Keywords: Reflective thought, Form Tutor, Environment Consciousness

GİRİŞ

Düşünme kelimesinin sözlük anlamı; ‘karşılaştırmalar yapma, ayırma, birleştirme, bağlantıları ve biçimleri kavrama becerisi’ dir (TDK, 2008). Düşünme hiçbir zaman durmayan bir faaliyettir. Düşünmede var olmayan bir şeyi araştırmak ve soruşturmak söz konusudur (Sönmez, 2001:15).

Bilgileri ve terimleri, terimlere ait kavramları incelemek, birbirileri arasındaki farkı ortaya çıkarmak ve aralarında ilişkiler kurarak başka fikirler oluşturma sürecine düşünme denir (MEB, 2007). Tecrübelerle dayanarak düşünmenin dile eşdeğer olduğuna inanılabilir: Kelimelerle sessizce düşünürsünüz ya da bir şey üzerine kafa yorarken sessiz bir şekilde konuşursunuz veya düşünmenin görsel bir şey olduğuna inanabilirsiniz: bazen resimlerle düşünürsünüz, bir olayı, bir yeri veya birini hayal edersiniz. Ya da düşünme fiziksel hareketle eşdeğer olarak düşünülebilir, yokuş aşağı hızla inen bir öğrencinin önünden çabucak kaçıp kurtulmak gibi ‘Hızlı Düşünme’, düşünce bir çeviklik meselesiymiş gibi kendinize iltifatta bulunursunuz. Düşünme, bukalemun gibidir, çevresine uymak için renk değiştirir (Yetim, 2014: 32).

En çok bilinen ve son yıllarda üzerine çok sayıda inceleme yapılan düşünme becerilerinden biri yansıtıcı düşünmedir. Yansıtıcı düşünmeyi birçok uzman farklı şekillerde tanımlamıştır (Yetim, 2014:28). Yansıtıcı düşünmeyi, bireyin kendisinin ve başkalarının görüşlerine açık olma, düşüncelerini rahatlıkla yansıtabilme, açık davranma, ileriye görebilme olarak tanımlamıştır (Üstünlüoğlu, 2006:19).

Yansıtıcı düşünme bir problem çözme sürecidir. Bireyin sahip olduğu eğitim, kişisel değerler ve inanç faktörlerini kullanarak, öğretme ya da öğrenme yöntemi ve düzeyine ilişkin var olan durumları ortaya çıkarmaya ve sorunları çözmeye yönelik düşünme sürecidir (Ünver, 2003:103). Ayrıca, bir karışıklık durumunda, bireyin durumla ilgili rahatsızlığını gidermek amacıyla, duygu, inanç ve bilgisini, birbirini destekleyecek biçimde ardışık ve tutarlı olarak sıralayıp, ortaya çıkan sonuçların mantıksal uygunluğuna göre kabul ya da reddedilmesine bilinçli olarak karar verme sürecidir (Bayrak, 2010: 27).

Eğitimsel açıdan yansıtıcı düşünme becerisi ele alındığında ise öğretmen ve öğrencinin öğretim süreci boyunca sürekli olarak kendi eğitsel deneyimlerini gözlemlenmeleri, konuların öncesi ve sonrasında kendilerini sorgulamaları, süreç hakkında değerlendirme yapabilmeleri, yaşananlara farklı açılardan bakabilmeleri ve öz eleştiri yapabilmeleri yansıtıcı düşünmelerini sağlayacaktır (Maviş, 2014: 47).

Yansıtıcı düşünen bir birey; kendi yaşantı ve deneyimleri üzerinde düşünebildiği için; üst bilişsel düşünme becerisinin gerektirdiği kendi düşünme ve öğrenme sürecinin farkında olma özelliğini de beraberinde taşır (Erbil, 2014: 35).

Yansıtıcı bir öğretmen yaygın eğitim uygulamalarının özünde yatan önermeleri sorgulayan ve uygulamalarındaki etik, politik ve pedagojik konular hakkında yansıtma yapan kişi olarak görülür (Williams & Grundnoff, 2011:285). Yansıtma yapan öğretmenler, inanışları ve uygulamaları aktif, ısrarcı ve dikkatli bir biçimde onları destekleyen temeller ışığında ve onların yol açmış oldukları sonuçlar temelinde inanışları ve uygulamaları ele alırlar (Posner, 2000; Akt: Temizkalp, 2010: 14).

Yansıtıcı öğretmen eğitiminde, öğretmen adayları yansıtma vasıtası ile kendi tecrübelerine anlam verebilirler (Ramsey, 2010: 95). Yansıtma, öğretmen adaylarının sorular sorma, eleştirme, değerlendirme vb. şeyler aracılığıyla bilgiyi yapılandırılmalarını imkân verir, hayal edilen görüşler ve ulaşılmaması muhtemel hedefler arasındaki ayrımı fark eder. Bu yüzden, öğretmen adaylarını düşünme becerileri üzerine ders olarak yetiştirmek oldukça önemlidir (Lee, 2008: 121). Öğretmen adaylarının uygulama alanları arasında

öğrendiklerini uygulaması gerekmektedir. Bu fırsatları sunarken, öğretmen eğitmeni eleştirel yansıtıcı uygulamacı olmanın öğretmen adayları için mesleki bir gereklilik olduğu inancıyla eğitim vermelidir (Lambe, 2011: 92).

Çınar, (2016) 554 öğretmen adayıyla yapmış olduğu çalışmada öğretmen adaylarının düşünme stilleri ile yansıtıcı düşünme eğilimleri arasındaki ilişki incelenmiş olup öğretmen adaylarının en fazla tercih ettikleri düşünme stillerinin sırasıyla; yasa yapıcı ve aşamacı düşünme stilleri olduğu ortaya çıkarmıştır.

Sözlük anlamı ile çevre; herhangi bir şeyin yakını, bir varlığın etrafı ya da dolaydır. Bununla birlikte her bilim dalında çevrenin kapsamı ve tanımı değişmektedir (Budak, 2008).“Çevre sözcüğünün anlamı Türk Dil Kurumu Sözlüklerinde farklı tanımlarla karşımıza çıkmaktadır. Bu tanımlardan biyolojinin bir alt dalı olan çevre bilimi ile ilgili olanı şu şekildedir: Çevre, bir organizmanın ya da bir parçasının üzerinde etki yapan dış etkenler topluluğudur.” (TDK, 2012).

Çevre birbirinde ayrılmaz gibi duran iki kavramın tam orta noktasında yer alır; İnsan ve Doğa. Bir yönüyle bu iki unsurun her biri diğerine karşı hem etken hem de edilgen bir duruma sahiptir. İşte çevre kozmik evrenin yerküre sahnesinde sergilediği sözü edilen iki aktörün başrolünü oynadığı, süreklilik arz eden bir beraberliğin anlatımıdır (Parlak, Marin, & Yıldırım, 2004:154).

Çevre sorunları, dünyadaki tüm canlıları, tüm biyosferi ve özellikle tüm insanlığı ve tüm gezegeni tehdit ettiği içim “küresel” olma özelliğini korumaktadır. Ve bu durum giderek hız kazanmaktadır. Çevre değerlerinin insanlığın ortak malıdır. Çevre ile ilgili bütün sorunların da insanlığın ortak sorunu olduğu düşüncesi de buna eklenirse, hiçbir devlet çevre zararlarının kendi sınırları içinde kaldığını ve diğer ülkeleri etkilemediği düşüncesine sahip olamaz (Şahin & Doğu, 2018:1405). Bir tanım ve kavram olarak çevre bilinci, bir insanın çevresiyle ilişkisinin kendi varlığı açısından önemini farkına varması şeklinde anlatılabilir. (Tüba, 2002:41). Çevre bilinci, değişen zaman ve süreç içinde kişisel ve ülkesel boyutlarda oluşan, çevreye zarar verilmemesi ve onun sürdürülebilir bir düzeyde kullanımının önemini ve amacını kavrama olarak da tanımlanabilir (Yücel, 2011:39).

Bozkurt’a (2017) göre insan, öğrenebilen, öğrenme yeteneğine doğuştan sahip olan bir varlıktır. İnsanı diğer canlılardan farklı kılan en önemli özelliklerinden birisi onun eğitilebilir, öğrenebilir olması, eğitimi ve kültürü ile sosyal ve biyolojik çevresini etkilemesi değiştirmesi ve daha da önemlisi öğrendiklerini saklayıp, içselleştirip, biriktirerek bir kültür ya da medeniyet dünyası oluşturabilmesidir. Böylece insan eğitimin alıcısı-vericisi ve aynı anda üreticisidir, oluşturduğu eğitim ile diğer canlılardan farklı olarak doğayı olumlu ve olumsuz olarak etkileyen canlı sistemin aktif bir üyesidir (Gürbüz, Kışoğlu, & Erkol, 2007:77).

Eğitim, bireylerde olumlu anlamda kalıcı davranış değişikliği oluşturma ve insanları geleceğe hazırlama işlevidir. Çevre eğitimi disiplinler arası bir çalışma olmakla beraber hem bilişsel, hem de duyuşsal alanda amaçları bulunmaktadır. Bilişsel alandaki amaçları, kişileri daha çevre okur-yazarı yapma amacı taşıırken, duyuşsal alandaki amaçları ise çevreye ve çevre sorunlarına karşı değer ve tutum yargıları oluşturmaktadır (Bilgin & Oksal, 2018:85).

Küreselleşen dünya düzeni üzerinde çevre eğitiminin önemi giderek artmaktadır. (Alım, 2006). Çevre eğitimine verilen bu önemin artmasıyla beraber eğitim programındaki düzenlemeler de bu doğrultu da planlanmaya başlamıştır. (İşman & Eskicumalı, 2003: 64).

Çevre eğitimi, bireyin doğal çevresinde var olan değerlerin bilincine varma süreci ve biyolojik ve fiziksel olarak insanların var olan tutum ve davranışlarını olumlu anlamda geliştirmek ve iletirmek olarak tanımlanabilmektedir (Woodward, 2004:21).

Yüksel, (2009) 300 öğrenci ile yapmış olduğu çalışmada klasik okullar ile eko-okullar ve yeşil bayraklı eko okullar çevre eğitimi açısından karşılaştırmış olup, klasik okulların teorik bilgilerde daha başarılı olduğu görülmüştür. Normal eko-okullar da yeşil bayraklı okullara oranla çevre bilgisi bakımından daha başarılı olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.

Ülkemizde örgün öğretim kurumlarında çevre eğitimi disiplinler arası bir bakış açısıyla ele alınmaktadır. İlkokuldan başlayarak tema ve kazanım olarak farklı derslerde çevre eğitimi yer almaktadır. Okul öncesi düzeyde düzenli bir çevre eğitiminden bahsetmek mümkün değildir. Ortaöğretimde çevre konuları ilköğretimle benzer şekilde ağırlıklı olarak ara disiplinler içinde yer almaktadır. Üniversitede ise çevre eğitiminin durumu programlara göre farklılık göstermektedir.

Öğretmen yetiştiren kurumlar olan üniversitelerin eğitim fakültelerinde de durum çok farklı değildir. Bazı öğretmenlik programlarında dönemlik çevre dersleri bulunmakla beraber bu derslerin içeriklerindeki farklılıklar ve az olan ders saatleri öğretmen eğitiminde de çevre konularının yeterince vurgulanmadığını göstermektedir.

Problem Durumu

Bu çalışmada “Sınıf öğretmenlerinin yansıtıcı düşünme eğilimleri ve çevre bilinçleri arasındaki ilişki ne düzeydedir?” sorusuna cevap aranmaktadır. Problem cümlesine uygun olarak aşağıdaki alt problemlere cevap aranmıştır.

Bursa ili Nilüfer ilçesindeki devlet okullarında görev yapmakta olan sınıf öğretmenlerinin çevre bilinçleri;

- Cinsiyete,
- Yaşa,
- Çocukluklarının geçtiği yere,
- Mesleki deneyim süresine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Bursa ili Nilüfer ilçesindeki devlet okullarında görev yapmakta olan sınıf öğretmenlerinin yansıtıcı düşünme eğilimleri;

- Cinsiyete,
- Yaşa,
- Çocukluklarının geçtiği yere,
- Mesleki deneyim süresine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

YÖNTEM

Bu çalışmada 2018-2019 eğitim öğretim yılında Bursa ili Nilüfer ilçesine bağlı devlet okullarında çalışmakta olan sınıf öğretmenlerinin yansıtıcı düşünme düzeyleri ile çevre bilinçleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi amaçlanmaktadır. Araştırma genel tarama modellerinden ilişki tarama türünde bir çalışmadır. Tarama modelleri, “geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu biçimiyle ortaya koymayı amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Bu modelde önemli olan, var olanı değiştirmeye kalkmadan gözlemleyebilmektir” (Büyüköztürk, 2014). İlişki tarama modelleri “iki ya da daha çok sayıdaki değişken

arasında birlikte değişim varlığını ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelleridir” (Karasar, 2008).

Araştırma Grubu

Bursa ili Milli Eğitim Müdürlüğü verilerine göre Nilüfer ilçesine bağlı okullarda 720 sınıf öğretmeni çalışmaktadır. Araştırmanın çalışma grubunu 2018-2019 eğitim öğretim yılında Bursa ili Nilüfer ilçesi Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullarda görev yapmakta olan 720 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmada gönüllülük esasına dayalı katılım esas alınmış olup, toplanan veriler sonrasında değerlendirmeye geçilmeden önce ölçeklerden eksik ve hatalı doldurulanlar değerlendirme dışı bırakılmıştır. Araştırmacının ulaşılabilirliğinin güçlüğü açısından ilçeyi farklı sosyo-ekonomik özelliklere göre temsil edebilecek olan ilkokullar belirlenmiş olup 30 farklı okul çalışma grubu olarak seçilmiştir. Yapılacak olan araştırmanın çalışma grubu güven seviyesi ve kabul edilebilir hataya göre önceden örneklem büyüklüğü hesaplama yöntemiyle hesaplanarak bulunan, tabakalı örneklem yöntemi yoluyla seçilen 350 sınıf öğretmeni oluşturmuştur.

Tablo 1: Öğretmenlerin Demografik Bilgilerine İlişkin Frekans ve Yüzdeler Dağılımları

Değişkenler	Alt değişkenler	F	%
Cinsiyet	Kadın	190	55
	Erkek	160	45
Mesleki deneyim süresi	0-5 yıl	144	41
	6-10 yıl	114	33
	10+ yıl	92	26
Çocukluğun geçtiği yerleşim yeri türü	Köy	91	26
	Küçük şehir	176	50
	Büyük şehir	83	24
Yaş	22-26	144	41
	26-30	114	33
	30+	92	26

Tablo incelendiğinde, öğretmenlerin %55'inin kadınlardan, %45'inin ise erkeklerden oluştuğu görülmektedir. Öğretmenlerin %41'inin mesleki deneyim süresi 0-5 yıl yıl, %33'ünün mesleki deneyim süresi 6-10 yıl yıl, %26'sının mesleki deneyim süresi 10+ yıldır. Öğretmenlerin %26'sı çocukluğunu köyde geçirirken, %50'si küçük şehirde, %24'ü ise büyük şehirde geçirmiştir. Öğretmenlerin %26'sı 30+ yaşındayken, %33'ü 26-30 yaş arası, %41'i ise 22-26 yaşları arasındadır.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada survey (tarama) modeli kullanılmıştır. Survey terimi anket veya mülakatları içeren araştırmaları tanımlamada kullanılır. Bir konuya ya da olaya ilişkin katılımcıların görüşlerinin ya da ilgi, beceri, yetenek, tutum vb. özelliklerinin belirlendiği araştırmalardır (Büyüköztürk, 2014). Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Araştırmacı tarafından tanımlanmaya çalışılan nesne, birey ya da olaylar hiçbir şekilde değiştirilmeye ve etkileme çabası gösterilmez (Karasar, 2009).

Araştırmada veri toplama aracı olarak aşağıda verilen iki ölçme aracı kullanılmıştır.

- Yansıtıcı Düşünme Düzeyini Belirleme Ölçeği
- Çevre Bilinci Ölçeği

- Yansıtıcı Düşünme Düzeyi Belirleme Ölçeği

Çalışmada Yansıtıcı Düşünme Düzeyi Belirleme Ölçeği ile sınıf öğretmenlerinin yansıtıcı düşünme eğilimleri belirlenmeye çalışılmıştır. Mevcut araştırmaya konu olan Yansıtıcı Düşünme Düzeyini Belirleme Ölçeğini geliştiren araştırmacılar Leung ve Kember (2003), öğrencilerin öğrenme yaklaşımları ile yansıtıcı düşünme düzeyleri arasındaki ilişkiyi araştırdıkları çalışmalarında “Yansıtıcı Düşünme Düzeyini Belirleme Ölçeğini” kullanmışlardır. Daha sonra Başol ve Evin Engel tarafından 2013 yılında Türkçe ‘ye uyarlama çalışması yapılmıştır. Ölçeğin girişinde, var olan durumu betimlemek amacı ile demografik değişkenler bulunmaktadır. Yansıtıcı Düşünme Düzeyini Belirleme Ölçeği madde sayısının az olmasından dolayı doldurulması on dakikadan fazla zaman almayan, anlaşılması kolay bir ölçektir.

Orijinal çalışmada ölçeğe ait Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı 0.62-0.76 aralığındadır. Türkçe’ye uyarlanmış olan ölçekte madde analizleri yapılan ölçeğin iç tutarlılığına Cronbach Alfa katsayısı ve Spearman Brown iki yarı güvenilirlik katsayısı ile bakılmış 0.77 sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca ölçeğin test-tekrar test korelasyonları hesaplanmış ve 0.73- 0.74 değerleri ölçeğe verilen cevapların kararlılık gösterdiğini ortaya koymuştur.

Çevre Bilinci Ölçeği

Çalışmada Erten, (2000) tarafından geliştirilen Çevre Bilinci Ölçeği ile öğretmenlerin çevreye dair bilgi ve çevre dostu davranışları aracılığı ile çevre bilinci düzeyi belirlenmeye çalışılmıştır.

Ölçeğin başında uygulanan katılımcıların demografik özellikleri (yaş,cinsiyet,mesleki deneyim, çocukluğun geçtiği yer) ile çalışmanın bağımsız değişkenleri olarak belirlenen sorular yer almaktadır. Bu sorular katılımcıların çevre bilinci düzeylerini betimlemeye aracı olacak kişisel sorulardır.

Çalışmada katılımcı öğretmenlerin çevreye dair bilgi ve çevre dostu davranış boyutları ile ilgili ölçekte yer alan ifadelerle verdikleri yanıtların güvenilirliğinin test edilmesi amacı ile Cronbach α güvenilirlik analizi uygulanmıştır. Analiz sonucunda Cronbach α katsayısı bilgi düzeyinde 0.73, davranış düzeyinde 0.80 olarak tespit edilmiştir. Elde edilen katsayı ölçeğin ve ölçekte yer alan tüm maddelerin güvenilir olduğunu göstermektedir. Aynı ölçeğin kullanıldığı Erten’in çalışmalarında Cronbach α değeri 0.97dir.

Verilerin Analizi

Elde edilen verilerin analizlerinde SPSS 22.0 programı kullanılmıştır. Öğretmenlerin yansıtıcı düşünme düzeylerinin ve çevre eğitimi bilgi ve davranış düzeylerinin demografik değişkenler ile çevre eğitimi konusundaki sorulara verdikleri yanıtlara göre karşılaştırılmasında parametrik testler kullanılmıştır. Parametrik testlerin kullanılmasının nedeni verilerin normal dağılım göstermesidir. Normallik testi sonuçları aşağıdaki tabloda yer almaktadır. Öğretmenlerin mesleki deneyim süreleri ve çocukluklarının geçtiği yerleşim yeri türüne göre yansıtıcı düşünme düzeylerinin ve çevre bilinci bilgi ve davranış düzeylerinin karşılaştırılmasında bağımsız t-testi kullanılırken, diğer demografik değişkenler ve çevre konulu sorulara göre yansıtıcı düşünme düzeylerinin ve çevre bilinci bilgi ve davranış düzeylerinin karşılaştırılmasında varyans analizi kullanılmıştır. Yapılan analizlerde anlamlılık düzeyi $p < 0,05$ olarak belirlenmiştir.

Tablo2: Yansıtıcı Düşünme ve Çevre Bilincine İlişkin Normallik Testi Sonuçları

Ölçek	Alt Boyut	Çarpıklık	Basıklık
Yansıtıcı Düşünme	Yansıtıcı Düşünme	-,074	-,511
Çevre Bilinci	Bilgi	-,239	-,144
	Davranış	,017	-,162

Tablo incelendiğinde yansıtıcı düşünme ölçeği ile çevre bilinci ölçeğinin bilgi ve davranış alt boyutlarına ilişkin çarpıklık ve basıklık değerlerinin -1,96 ile +1,96 arasında yer aldığı görülmektedir. Bu değerler her iki ölçeğinde normal dağılım gösterdiğini ifade etmektedir.

BULGULAR VE YORUM

“Yaş” Değişkenine Göre Sınıf Öğretmenlerinin Çevre Bilinçlerinin İncelenmesi

“Bursa ile Nilüfer ilçesindeki devlet okullarında görev yapmakta olan sınıf öğretmenlerinin yaşa göre çevre bilinçleri arasında farklılık var mıdır?” sorusuna cevap bulmak için Anova testi yapılmış olup, Tablo 3’de analiz sonuçları gösterilmiştir.

Tablo 3: Öğretmenlerin Yaşına Göre Çevre Bilinci Düzeylerinin Karşılaştırılması

Alt boyut	Yaş	N	X	Ss	F	P
Bilgi	22-26	144	3,60	,315	,170	,844
	26-30	114	3,61	,310		
	30+	92	3,62	,301		
Davranış	22-26	144	3,38	,326	,515	,598
	26-30	114	3,41	,329		
	30+	92	3,36	,395		

Tablo incelendiğinde, 30 yaş üstü sınıf öğretmenlerin çevre bilinci bilgi puanının yaşı 26-30 aralığında olan sınıf öğretmenlerinden 0,01 puan, yaşı 22-26 aralığında olan öğretmenlerden 0,02 puan daha yüksek olduğu görülmektedir.

26-30 yaş aralığında sahip olan sınıf öğretmenlerin çevre bilinci davranış puanının 22-26 yaş aralığında olan öğretmenlerden 0,03 puan, yaşı 30 üzerinde olan öğretmenlerden 0,05 puan daha yüksek olduğu, 22-26 yaş aralığında olan öğretmenlerin çevre bilinci davranış puanının 30 yaş üzeri yaşa sahip olan öğretmenlerden 0,02 puan daha yüksek olduğu görülmektedir.

Sınıf öğretmenlerinin farklı yaş grubunda olmaları durumuna göre çevre bilinci bilgi düzeylerinin ($F_{(2,347)}=,170$; $p>0,05$) ve çevre bilinci davranış düzeylerinin ($F_{(2,347)}=,515$; $p>0,05$) istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir.

“Cinsiyet” Değişkenine Göre Sınıf Öğretmenlerinin Çevre Bilinçlerinin İncelenmesi

“Bursa ile Nilüfer ilçesindeki devlet okullarında görev yapmakta olan sınıf öğretmenlerinin cinsiyetine göre çevre bilinçleri arasında farklılık var mıdır?” sorusuna yanıt aramak için T-testi yapılmış olup elde edilen sonuçlar Tablo 4’de verilmiştir.

Tablo 4: Öğretmenlerin Cinsiyetlerine Göre Çevre Bilinci Düzeylerinin Karşılaştırılması

Alt boyut	Cinsiyet	N	X	Ss	T	P
Bilgi	Kadın	190	3,62	,307	1,218	,224
	Erkek	160	3,58	,311		
Davranış	Kadın	190	3,41	,358	1,734	,084
	Erkek	160	3,35	,329		

Tablo incelendiğinde, kadın sınıf öğretmenlerinin çevre bilinci bilgi düzeylerinin erkek sınıf öğretmenlerden 0,04 puan yüksek olduğu görülmektedir. Kadın sınıf öğretmenlerin çevre bilinci davranış düzeyinin erkek sınıf öğretmenlerinden 0,06 puan yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo incelendiğinde, sınıf öğretmenlerin cinsiyetlerine göre çevre bilinci bilgi düzeylerinin ($t=1,218$; $p>0,05$) ve çevre bilinci davranış düzeylerinin ($t=1,735$; $p>0,05$) istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir.

“Mesleki Deneyim” Değişkenine Göre Sınıf Öğretmenlerinin Çevre Bilinçlerinin İncelenmesi

“Bursa ile Nilüfer ilçesindeki devlet okullarında görev yapmakta olan sınıf öğretmenlerinin mesleki deneyim süresine göre çevre bilinçleri arasında farklılık var mıdır?” sorusuna yanıt bulmak için Anova testi yapılmış olup ulaşılan sonuçlar Tablo 5’de verilmiştir.

Tablo 5: Öğretmenlerin Mesleki Deneyimlerine Göre Çevre Bilinci Düzeylerinin Karşılaştırılması

Alt boyut	Mesleki deneyim	N	X	Ss	F	P
Bilgi	0-5 yıl	144	3,60	,315	,170	,844
	6-10 yıl	114	3,61	,310		
	10+ yıl	92	3,62	,301		
Davranış	0-5 yıl	144	3,38	,326	,515	,598
	6-10 yıl	114	3,41	,329		
	10+ yıl	92	3,36	,395		

Tablo incelendiğinde, 10+ yıllık mesleki deneyime sahip sınıf öğretmenlerinin çevre bilinci bilgi puanının mesleki deneyimi 6-10 yıl olan sınıf öğretmenlerinden 0,01 puan, mesleki deneyimi 0-5 yıl olan öğretmenlerden 0,02 puan daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo incelendiğinde, 6-10 yıllık mesleki deneyime sahip sınıf öğretmenlerinin çevre bilinci davranış puanının mesleki deneyimi 0-5 yıl olan öğretmenlerden 0,03 puan, mesleki deneyimi 10+ yıl olan öğretmenlerden 0,05 puan daha yüksek olduğu, 0-5 yıllık mesleki deneyime sahip öğretmenlerin çevre bilinci davranış puanının mesleki deneyimi 10+ yıl olan öğretmenlerden 0,02 puan daha yüksek olduğu görülmektedir.

Sınıf öğretmenlerinin mesleki deneyimlerine göre çevre bilinci bilgi düzeylerinin ($F_{(2,347)}=,170$; $p>0,05$) ve çevre bilinci davranış düzeylerinin ($F_{(2,347)}=,515$; $p>0,05$) istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir.

“Yerleşim Yeri” Değişkenine Göre Sınıf Öğretmenlerinin Çevre Bilinçlerinin İncelenmesi

“Bursa ile Nilüfer ilçesindeki devlet okullarında görev yapmakta olan sınıf öğretmenlerinin çocukluklarının geçtiği yere göre çevre bilinçleri arasında farklılık var mıdır?” sorusuna yanıt bulmak için Anova testi yapılmış olup ulaşılan sonuçlar Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6: Öğretmenlerin Çocukluklarının Geçtiği Yerleşim Yeri Türüne Göre Çevre Bilinci Düzeylerinin Karşılaştırılması

Alt boyut	Yerleşim yeri	N	X	Ss	F	P
Bilgi	Köy	91	3,59	,325		
	Küçük şehir	176	3,63	,291	,732	,482
	Büyük şehir	83	3,58	,330		
Davranış	Köy	91	3,38	,346		
	Küçük şehir	176	3,42	,340	3,406	,034
	Büyük şehir	83	3,30	,347		

Tablo incelendiğinde, çocukluğu küçük şehirde geçen öğretmenlerin çevre bilinci bilgi puanının çocukluğu köyde geçen öğretmenlerden 0,04 puan, çocukluğu büyükşehirde geçen öğretmenlerden 0,05 puan daha yüksek olduğu görülürken çocukluğu köyde geçen öğretmenlerin çevre bilinci bilgi puanının çocukluğu büyükşehirde geçen öğretmenlerden 0,01 puan daha yüksek olduğu görülmektedir.

Çocukluğu küçük şehirde geçen öğretmenlerin çevre bilinci davranış puanının çocukluğu köyde geçen öğretmenlerden 0,04 puan, çocukluğu büyükşehirde geçen öğretmenlerden 0,12 puan daha yüksek olduğu görülürken çocukluğu köyde geçen öğretmenlerin çevre bilinci davranış puanının çocukluğu büyükşehirde geçen öğretmenlerden 0,08 puan daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Sınıf öğretmenlerinin çocukluğunun geçtiği yerleşim yeri türüne göre çevre bilinci bilgi düzeylerinin istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı ($F_{(2,347)}=,732$; $p>0,05$) sonucuna ulaşılmıştır.

Sınıf öğretmenlerinin çevre bilinci davranış düzeylerinin ise öğretmenlerin çocukluğunun geçtiği yerleşim yeri türüne göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı ($F_{(2,347)}=3,406$; $p<0,05$) belirlenmiştir. Çocukluğu küçük şehir veya köyde geçmiş öğretmenlerin çevre bilinci davranış düzeyinin çocukluğu büyükşehirde geçmiş sınıf öğretmenlerinden anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ancak çocukluğu küçük şehirde geçen ve köyde geçen sınıf öğretmenlerinin çevre bilinci davranış puanları arasındaki farkın anlamlı olmadığı görülmektedir.

“Yaş” Değişkenine Göre Sınıf Öğretmenlerinin Yansıtıcı Düşünme Düzeylerinin İncelenmesi

“Bursa ile Nilüfer ilçesindeki devlet okullarında görev yapmakta olan sınıf öğretmenlerinin yaşa göre yansıtıcı düşünme düzeyleri arasında farklılık var mıdır?” sorusuna cevap bulabilmek için Anova testi yapılmış olup elde edilen bulgular Tablo 7’de gösterilmiştir.

Tablo 7: Öğretmenlerin Yaşına Göre Yansıtıcı Düşünme Düzeylerinin Karşılaştırılması

Alt boyut	Yaş	N	X	Ss	F	P
Yansıtıcı düşünme	22-26	144	2,80	,291		
	26-30	114	2,81	,250	,056	,946
	30+	92	2,81	,273		

Tablo incelendiğinde, 30 yaşının üstünde olan sınıf öğretmenlerinin ve 26-30 yaş aralığında olan sınıf öğretmenlerin yansıtıcı düşünme puanının, yaşı 22-26 yaş aralığında olan sınıf öğretmenlerinden 0,01 puan daha yüksek olduğu görülmektedir.

Sınıf öğretmenlerinin farklı yaş grubunda olma durumlarına göre yansıtıcı düşünme düzeylerinin istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir ($F_{(2,347)}=,056$; $p>0,05$).

“Cinsiyet” Değişkenine Göre Sınıf Öğretmenlerinin Yansıtıcı Düşünme Eğilimlerinin İncelenmesi

“Bursa ile Nilüfer ilçesindeki devlet okullarında görev yapmakta olan sınıf öğretmenlerinin cinsiyete göre yansıtıcı düşünme düzeyleri arasında farklılık var mıdır?” sorusuna cevaplamak için T-testi yapılmış olup elde edilen bulgular Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8: Öğretmenlerin Cinsiyetlerine Göre Yansıtıcı Düşünme Düzeylerinin Karşılaştırılması

Alt boyut	Cinsiyet	N	X	Ss	t	P
Yansıtıcı düşünme	Kadın	190	2,83	,290	2,268	,024
	Erkek	160	2,77	,247		

Tablo incelendiğinde, kadın öğretmenlerin yansıtıcı düşünme düzeylerinin erkek öğretmenlerden 0,06 puan daha yüksek olduğu görülmektedir.

Sınıf öğretmenlerinin cinsiyetlerine göre yansıtıcı düşünme düzeylerinin kadın öğretmenlerin lehinde olmak üzere istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir ($t=2,268$; $p<0,05$).

“Mesleki Deneyim” Değişkenine Göre Sınıf Öğretmenlerinin Yansıtıcı Düşünme Eğilimlerinin İncelenmesi

“Bursa ile Nilüfer ilçesindeki devlet okullarında görev yapmakta olan sınıf öğretmenlerinin mesleki deneyim süresine göre yansıtıcı düşünme düzeyleri arasında farklılık var mıdır?” sorusuna cevaplamak için Anova testi yapılmış olup elde edilen bulgular Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9: Öğretmenlerin Mesleki Deneyimlerine Göre Yansıtıcı Düşünme Düzeylerinin Karşılaştırılması

Alt boyut	Mesleki deneyim	N	X	Ss	F	P
Yansıtıcı düşünme	0-5 yıl	144	2,80	,291	,056	,946
	6-10 yıl	114	2,81	,250		
	10+ yıl	92	2,81	,273		

Tablo incelendiğinde, 6-10 yıllık ve 10+ yıllık mesleki deneyime sahip öğretmenlerin yansıtıcı düşünme puanının mesleki deneyimi 0-5 yıl olan öğretmenlerden 0,01 puan daha yüksek olduğu görülmektedir.

Sınıf öğretmenlerinin mesleki deneyimlerine göre yansıtıcı düşünme düzeylerinin istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir ($F_{(2,347)}=,056$; $p>0,05$).

“Çocuklukların Geçtiği Yer” Değişkenine Göre Sınıf Öğretmenlerinin Yansıtıcı Düşünme Eğilimlerinin İncelenmesi

“Bursa ile Nilüfer ilçesindeki devlet okullarında görev yapmakta olan sınıf öğretmenlerinin çocukluklarının geçtiği yere göre yansıtıcı düşünme düzeyleri arasında farklılık var mıdır?” sorusuna cevaplamak için Anova testi yapılmış olup elde edilen bulgular Tablo 10’da verilmiştir.

Tablo 10: Öğretmenlerin Çocukluklarının Geçtiği Yerleşim Yeri Türüne Göre Yansıtıcı Düşünme Düzeylerinin Karşılaştırılması

Alt boyut	Yerleşim yeri	N	X	Ss	F	P
Yansıtıcı düşünme	Köy	91	2,83	,269	,980	,377
	Küçük şehir	176	2,80	,274		
	Büyük şehir	83	2,78	,274		

Tablo incelendiğinde, çocukluğu köyde geçmiş olan sınıf öğretmenlerinin yansıtıcı düşünme puanının çocukluğu küçük şehirde geçmiş öğretmenlerden 0,03 puan yüksek olduğu, çocukluğu büyükşehirde geçen

öğretmenlerden 0,05 puan yüksek olduğu, çocukluğu küçük şehirde geçmiş öğretmenlerin yansıtıcı düşünme düzeyinin çocukluğu büyükşehirde geçmiş öğretmenlerden 0,02 puan daha yüksek olduğu görülmektedir.

Sınıf öğretmenlerinin çocukluğunun geçtiği yerleşim yeri türüne göre yansıtıcı düşünme düzeylerinin istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmektedir ($F_{(2,347)}=,980$; $p>0,05$).

Sınıf Öğretmenlerinin Yansıtıcı Düşünme Eğilimleri İle Çevre Bilinçleri Arasındaki İlişki

“Bursa ile Nilüfer ilçesindeki devlet okullarında görev yapmakta olan sınıf öğretmenlerinin yansıtıcı düşünme eğilimleri ile çevre bilinçleri arasındaki ilişki ne düzeydedir?” sorusuna cevaplamak için Pearson Korelasyon Analizi yapılmış olup elde edilen bulgular Tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11: Yansıtıcı Düşünme Düzeyi İle Çevre Bilinci Düzeyi Bilgi ve Davranış Alt Boyutları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

		Bilgi	Davranış
Yansıtıcı düşünme	R	-,020	-,001
	P	,714	,990
	N	350	350

Tablo incelendiğinde, öğretmenlerin yansıtıcı düşünme düzeyi ile çevre bilinci bilgi düzeyi arasında negatif ve zayıf anlamlı olmayan bir ilişki olduğu ($r=-,020$; $p>0,05$), öğretmenlerin yansıtıcı düşünme düzeyi ile çevre bilinci davranış düzeyi arasında negatif ve zayıf anlamlı olmayan bir ilişki olduğu ($r=-,001$; $p>0,05$) görülmektedir.

SONUÇLAR VE TARTIŞMA

Bu araştırmada; sınıf öğretmenlerinin yansıtıcı düşünme eğilimleri ve çevre bilinçleri arasındaki ilişki cinsiyet, yaş, çalışma yılı ve çocukluğun geçtiği yerleşim yeri değişkenleriyle incelenmiştir:

- Bursa ili Nilüfer ilçesine bağlı devlet okullarında görev yapmakta olan kadın sınıf öğretmenlerinin, erkek sınıf öğretmenlerine göre yansıtıcı düşünme eğilimleri daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Temel, (2017) yapmış olduğu çalışmada sınıf öğretmenlerinin yansıtıcı düşünme düzeyleri için elde edilen puanlarında cinsiyete göre anlamlı farklılık olduğu sonucuna ulaşmıştır. Kadın öğretmenlerin yansıtıcı düşünme puanları, erkek öğretmenlerin puanlarından anlamlı düzeyde daha yüksektir olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu sonuç bizim çalışmamızdaki cinsiyet değişkeni ile ilgili sonuçları desteklemektedir.

- Sınıf öğretmenlerinin farklı yaş grubunda olma durumlarına göre yansıtıcı düşünme eğilimleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Bu nedenle sınıf öğretmenlerinin yaş yansıtıcı düşünme eğilimlerini etkilemediği sonucuna ulaşılmıştır.

Gündüzler, (2017) yapmış olduğu çalışmada öğretmenlerin yansıtıcı düşünme düzeyleri ile farklı yaş grubunda olma durumları arasında anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Bu durum çalışmamızdaki öğretmenlerin farklı yaşlarda olma değişkeni ile ilgili sonuçları desteklemektedir.

- Sınıf öğretmenlerinin mesleki deneyim sürelerine göre yansıtıcı düşünme eğilimleri arasında anlamlı bir farklılık yoktur. Bu nedenle sınıf öğretmenlerinin mesleki deneyim süreleri yansıtıcı düşünme eğilimlerini etkilemediği sonucuna ulaşılmıştır.

Temel, (2017) yapmış olduğu çalışmada sınıf öğretmenlerinin mesleki kıdeme göre yansıtıcı düşünme toplam puanlarında anlamlı farklılık olmadığını sonucuna ulaşmıştır. Bu durum çalışmamızdaki mesleki deneyim süresi değişkeni sonucunu desteklemektedir.

- Sınıf öğretmenlerinin çocukluklarının geçtiği yere göre yansıtıcı düşünme eğilimleri arasında anlamlı bir farklılık yoktur. Bu nedenle sınıf öğretmenlerinin çocuklarının geçtiği yer yansıtıcı düşünme eğilimlerini etkilemediği,
- Sınıf öğretmenlerinin cinsiyeti ile çevre bilinci bilgi ve davranış düzeyi arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu nedenle sınıf öğretmenlerinin cinsiyeti çevre bilinçlerini bilgi ve davranış düzeyinde etkilemediği sonucuna ulaşılmıştır.

Karataş, (2013) Niğde Üniversitesi İlköğretim Bölümü Fen Bilgisi Öğretmenliği, Sınıf Öğretmenliği ve Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Anabilim Dalı 4. sınıf öğretmen adaylarının çevre bilinci düzeylerini etkileyen faktörler belirlenmek için yapmış olduğu çalışmada öğretmen adaylarının cinsiyetlerinin çevre bilinçlerini cinsiyetleri etkilemediği sonucuna ulaşmıştır. Yapılan bu çalışma araştırmamızı destekler niteliktedir.

- Sınıf öğretmenlerinin farklı yaş gruplarında olma durumlarına göre çevre bilinci bilgi ve davranış düzeyi arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Bu nedenle sınıf öğretmenlerinin farklı yaş gruplarında olması çevre bilinçlerini bilgi ve davranış düzeyinde etkilemediği,
- Sınıf öğretmenlerinin mesleki deneyim süreleri ile çevre bilinci bilgi ve davranış düzeyi arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Bu nedenle sınıf öğretmenlerinin mesleki deneyim süreleri çevre bilinçlerini bilgi ve davranış düzeyinde etkilemediği,
- Sınıf öğretmenlerinin çocukluklarının geçtiği yer ile çevre bilinci bilgi düzeyi arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu nedenle sınıf öğretmenlerinin çocukluklarının geçtiği yer çevre bilinçlerini bilgi düzeyinde etkilemediği,
- Sınıf öğretmenlerinin çocukluklarının geçtiği yer ile çevre bilinci davranış düzeyi arasında anlamlı bir farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çocukluğu küçük şehir ve köyde geçen sınıf öğretmenlerinin çevre bilinçleri davranış düzeyinde daha yüksektir, çocukluğu büyük şehirde geçen sınıf öğretmenlerinin çevre bilinçleri davranış düzeyinde daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Karataş (2013) doktora tezinde ulaştığı bulgularda öğretmen adaylarının hayatlarının büyük bölümünü geçirdikleri yerin çevre bilincini etkilediği sonucuna ulaşmıştır. Hayatlarının büyük bir bölümünü metropolde geçiren öğretmen adaylarının çevre bilinci düzeyi daha yüksektir. Bu durum araştırmamızın değişkenine zıt bir bulgu ortaya koymaktadır.

- Her iki anketten elde edilen sonuçlar değerlendirildiğinde sınıf öğretmenlerinin çevre bilinçleri bilgi ve davranış düzeyi ile yansıtıcı düşünme eğilimleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. Farklı değişkenler ile (cinsiyet, yaş, mesleki deneyim süresi, çocukluğun geçtiği yer) ölçek puanları tekrar değerlendirildiğinde bu durum değişmediği sonucuna ulaşılmıştır.

ÖNERİLER

Araştırmadan elde edilen sonuçlara yönelik öneriler aşağıda verilmiştir.

Çalışma incelendiğinde sınıf öğretmenlerinin çevre bilincine yönelik bilgi düzeylerinin orta düzeyin üzerinde olduğu ama buna rağmen davranış düzeylerinin orta düzeyde olduğu görülmektedir. Bu

sonuçtan yola çıkarak sınıf öğretmenlerinin çevre sorunlarına ilişkin bilgiye sahip oldukları ancak bunu davranış olarak gösteremedikleri sonucuna ulaşılmaktadır. Bu nedenle öğretmenlerin çevreye yönelik bilgilerini uygulamalı olarak gösterdikleri çalışmalara yönlendirilmeleri gerekmektedir.

Benzer çalışmalar yapmak isteyen araştırmacılara ise şu önerilerde bulunulabilir:

- Bu çalışma sadece Bursa İli Nilüfer ilçesine bağlı devlet okullarında çalışan sınıf öğretmenlerinin anket sonuçlarına yer vermektedir. Bir başka çalışmada farklı iller ya da aynı ile bağlı farklı ilçeler arasında karşılaştırma yapılabilir.
- Bu çalışmada üniversite eğitimini tamamlamış ve farklı mesleki kıdem süresine sahip sınıf öğretmenleri ile çalışılmıştır. Bir başka çalışmada öğretmen adayları ile sınıf öğretmenlerinin verileri karşılaştırılabilir.
- Bu çalışma da sadece sınıf öğretmenleri ile çalışılmıştır. Bir başka çalışmada farklı branş öğretmenlerinin anket sonuçları değerlendirilebilir.
- Bu çalışmada sınıf öğretmenlerinin çevre bilinci ile yansıtıcı düşünme eğilimleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Yapılacak olan başka bir çalışmada ise sınıf öğretmenleri ile yetiştirmiş oldukları öğrencilerin anket sonuçları karşılaştırılabilir.
- Yapılacak yeni bir çalışmada kullanılan değişkenler değiştirilerek çalışma yenilenebilir.

KAYNAKÇA

- ALIM, M. (2006). Avrupa Birliği Üyelik Sürecinde Türkiye’de Çevre ve İlköğretimde Çevre Eğitimi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, Cilt 14 Sayı 2, 599-616.
- BAŞOL, G., & ENGEL, İ. E. (2013). Yansıtıcı Düşünme Düzeyini Belirleme Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 930-946.
- BAYRAK, F. (2010). *Ağ Günlük Uygulamasının Yansıtıcı Düşünme Becerisi Üzerine Etkisi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi.
- BİLGİN, A., & OKSAL, A. (2018). Kültürel Kimlik ve Eğitim. *Academy Journal of Educational Sciences*, 82-90.
- BOZKURT, O. (2017). *Çevre Eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi 5. Baskı.
- BUDAK, B. (2008). *İlköğretim kurumlarında çevre eğitiminin yeri ve uygulama çalışmaları*. İzmir: Yüksek Lisans Tezi.
- BÜYÜKÖZTÜRK, Ş. (2014). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. İstanbul: Pegem A Yayıncılık.
- ÇINAR, G. (2016). *Öğretmen Adaylarının Düşünme Stilleri İle Yansıtıcı Düşünme Eğilimleri Arasındaki İlişki*. Samsun: On Dokuz Mayıs Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi.
- ERBİL, D. G. (2014). *İlkokul 3. Sınıf Hayat Bilgisi Dersinde İşbirlikli Öğrenme Yönteminin Öğrencilerin Akademik Başarılarına, Demokratik Tutumlarına ve Yansıtıcı Düşünme Becerilerine Etkisi*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi.
- ERTEN, S. (2004). *Çevre Eğitimi ve Çevre Bilinci Nedir, Çevre Eğitimi Nasıl Olmalıdır?* 2018 tarihinde <http://yunus.hacettepe.edu.tr/~serten/makaleler/cevre.pdf> adresinden alındı

- GÜNDÜZLER, S. E. (2017). *Öğretmenlerin ve Öğretmen Adaylarının Bilimsel tutum ve Yansıtıcı Düşünme Becerilerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi*. Burdur: Yüksek Lisans Tezi.
- GÜNEŞ, K. (2015). *Bilim Sanat Merkezi Öğrencilerinin Problem Çözmeye Yönelik Yansıtıcı Düşünme Becerileri, Matematik Ddersine Yönelik Tutumları Ve Matematik Başarılarının İncelenmesi*. Adana: Yüksek Lisans Tezi.
- GÜRBÜZ, H., KIŞOĞLU, M., & ERKOL, M. (2007). Biyoloji Öğretmen Adaylarının Çevreye Yönelik Tutumlarının İnfomal ve Formal Eğitim Ortamları Açısından Değerlendirilmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 74-84.
- İŞMAN, A., & ESKİCUMALI, A. (2003). *Eğitimde Planlama ve Değerlendirme*. Sakarya: Değişim Yayınları, 4. Baskı.
- KARASAR, N. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- KARATAŞ, A. (2013). *Çevre Bilincinin Gelişmesinde Çevre Eğitiminin Rolü ve Niğde Üniversitesi Eğitim Fakültesi Örneği*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Doktora Tezi.
- LAMBE, J. (2011). Developing pre-service teachers' reflective capacity through engagement with classroom-based research. *Reflective Practice: International and Multidisciplinary Perspectives*, 12(1), 87–100.
- LEE, I. (2008). Fostering preservice reflection through response journals. *Teacher Education Quarterly*, 35(1), 117–139.
- MAVIŞ, F. Ö. (2014). *Ortaöğretim Öğretmenlerinin Yansıtıcı Uygulama Düzeyleri İle Öğrencilerinin Yansıtıcı Düşünme Becerilerinin Karşılaştırılması*. Tokat: Gaziosmanpaşa Üniveristei, Yüksek Lisans Tezi.
- MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI TALİM TERBİYE KURULU BAŞKANLIĞI. (2007). *İlköğretim düşünme eğitimi dersi (6, 7 ve 8. sınıf) öğretim programı*. Ankara.
- PARLAK, B., Marin, M., & Yıldırım, U. (2004). *Çevre Sorunlarına Çağdaş Yaklaşımlar*. İstanbul: Beta Yayınları.
- RAMSEY, S. J. (2010). Making thinking public: Reflection in elementary teacher education. *Reflective Practice: International and Multidisciplinary Perspectives*, 11(2), 205–216.
- Sönmez, V. (2001). *Program geliştirmede öğretmen el kitabı*. Ankara: anı yayıncılık.
- ŞAHİN, H. G., & DOĞU, S. (2018). Okul öncesi öğretmen adaylarının çevre sorunlarına ilişkin Tutum ve Davranışlarının İncelenmesi. *Elementary Education Online*, 1402-1416.
- TEMEL, Ş. (2017). *Sınıf Öğretmenleri ve Sınıf Öğretmeni Adaylarının Yansıtıcı Düşünme Eğilimlerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi.
- TEMİZKALP, G. (2010). *Öğretmen Adaylarının Yaratıcılık Düzeyleri*. Burdur: Mehmet Akif Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi.
- TÜRK DİL KURUMU. (2008). *Türkçe Sözlük*. Ankara.
- TÜBA. (2002). Türkiye Bilimleri Akademisi. *Türkiye İçin Sürdürülebilir Kalkınma. İ. Tekeli(Ed.)*. Ankara: Tübitak.
- ÜNVER, G. (2003). *Yansıtıcı Düşünme*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

ÜSTÜNLÜOĞLU, E. (2006). Üst Düzey Düşünme Becerilerini Geliştirmede Bilişsel Soruların Rolü. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, Vol. 31, No. 331, 17-24.

WILLIAMS, R., & GRUNDNOFF, L. (2011). Making sense of reflection: A comparison of beginning and experienced teachers' perceptions of reflection for practice. *Reflective Practice: International and Multidisciplinary Perspectives*, 12(3), 281– 291.

WOODWARD, D. M. (2004). Changes in Students Measures of Environmental Literacy as a Result of Instruction on Environmental Issue. Minnesota: The degree Doctor of Philosophy Graduate School of Minnesota.

YETİM, N. (2014). Ortaöğretim Öğrencilerinde Yansıtıcı Düşünme Becerisi, Akademik Stres Düzeyi ve Yabancı Dil Dersi Akademik Başarı İlişkisi. Tokat: Yüksek Lisans Tezi.

YETİM, N. (2014). *Ortaöğretim Öğrencilerinde Yansıtıcı Düşünme Becerisi, Akademik Stres Düzeyi Ve Yabancı Dil Dersi Akademik Başarı İlişkisi*. Tokat: Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi.

YÜKSEL, Y. (2009). *Klasik Okullar İle Eko-Okullar Ve Yeşil Bayraklı Eko Okulların Çevre Eğitimi Açısından Karşılaştırılması*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi.